

Dreptul comunicațiilor și al noilor tehnologii

Obiect de studiu

Prezent sub diferite forme printre cele mai noi discipline din întreaga lume, dreptul comunicațiilor și al tehnologiilor acoperă o mare varietate de subiecte, inclusiv protecția datelor, confidențialitatea, proprietatea intelectuală, drepturile de autor, telecomunicațiile, serviciile online, securitatea cibernetică și publicitatea online, reglementarea accesului și a utilizării internetului, precum și implicațiile legale ale utilizării noilor tehnologii, cum ar fi inteligența artificială.

În marile centre universitare se studiază separat subramuri desprinse din această disciplină. Spre exemplu, dreptul tehnologiei este disciplină individuală pentru Harvard University, iar în Africa întâlnim dreptul tehnologiei informației și comunicațiilor care s-a studiat intens sub această denumire până în 2018¹. De altfel, Harvard consideră că ramura este dreptul tehnologiei iar noile tehnologii pot face obiectul unor cursuri în

¹ Vezi Harvard Law School, Law, Science, and Technology Program of Study, disponibil aici: <https://hls.harvard.edu/academics/programs-of-study/law-science-and-technology-program-of-study/>, accesat în data de 24.07.2023; New Technologies and the Law of War, curs Harvard prezentat aici: <https://hls.harvard.edu/courses/new-technologies-and-the-law-of-war/>, accesat în data de 24.07.2023; sau Dana van der Merwe și alții, *Information and Communications Technology Law*, ediția a 3-a, 2016.

corelație cu problemele cele mai importante ale societății noastre, așa cum este cazul impactului noilor tehnologii pentru dreptul războiului sau dreptul umanitar, așa cum îl cunoaștem. Tot aici, studiul interacțiunii dintre drept, știință și tehnologie este prezentat pe primul loc. Ofertele școlii de la Harvard legate de știință și tehnologie sunt grupate în patru secțiuni, care se suprapun adesea: dreptul proprietății intelectuale, dreptul sănătății, dreptul internetului și tehnologie și libertăți civile. Toate acestea sunt în interesul studenților care trebuie să aibă posibilitatea să se concentreze în profunzime asupra unui anumit domeniu prin cursuri, seminare, clinici și experiențe dincolo de sala de clasă. Programul de studiu Harvard: *Drept, Știință și Tehnologie* urmărește să ghideze studenții spre o viziune multidisciplinară și să construiască o comunitate de studenți și profesori interesați de intersecțiile dintre drept și tehnologie, ceea ce este foarte constructiv pentru orice comunitate academică. Acest fapt înseamnă că este utilizată preponderent metodologia multi și transdisciplinară. Orice curs ce are legătură cu tehnologiile și comunicațiile va urmări discuții de fond și grupuri de studiu, organizarea de evenimente pentru cadrele didactice și studenții interesați de acest domeniu captivant.

În România, conform ARACIS, regăsim disciplina dreptul comunicațiilor și al noilor tehnologii, anterior fiind studiat ca dreptul tehnologiei informației și comunicațiilor². Fiecare sistem are posibilitatea de alegere a disciplinei în funcție de ceea ce se dorește a fi aprofundat. După cum am spus, acest domeniu este

² Vezi ARACIS, *Standarde specifice privind evaluarea externă a calității academice a programelor de studii din domeniile de licență și master aferente Comisiei de Specialitate nr. 3 Științe Juridice*, disponibile aici: https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/07/2901_2018_Standarde_C3_-_Stiinte_Juridice_-_Varianta_finala.pdf, accesate în data de 24.07.2023.

foarte eterogen și se află într-o evoluție rapidă. Dacă în urmă cu 5-6 ani disciplina principală era dreptul tehnologiei informației, astăzi acesta este denumit simplu dreptul informațiilor și cuprinde comunicațiile. Important este să studiem cât mai multe aspecte care compun o disciplină. Pentru programe de master, Universitatea din București a ales dreptul noilor tehnologii, spre exemplu, urmând aceeași linie de interes în aprofundarea unor aspecte de interes academic³. Putem avea un drept al comunicațiilor, un drept al tehnologiei informației, un cyber law, IT law⁴ etc, pentru considerentele pe care le vom găsi în cuprinsul acestui curs. Societatea evoluează în fiecare clipă atunci când discutăm despre noile tehnologii care vor exista mereu, chiar dacă unele dintre acestea își vor pierde calitatea de noutate într-un timp mai mult sau mai puțin scurt. Este orbita lor firească. De aceea, din ce în ce mai multe centre universitare aleg să denumească disciplina dreptul tehnologiei sau tehnologiilor, lăsând pentru programele de studiu postuniversitar opțiuni de aprofundare precum dreptul noilor tehnologii, dreptul tehnologiilor financiare, dreptul tehnologiilor medicale, dreptul spațiului cibernetic etc. Importante sunt definițiile, principiile și standardele care conferă un start de orientare juridică, un potențial ce va conduce ulterior spre aprofundarea evoluțiilor caracteristice firești acestei discipline.

³ A se vedea Universitatea din București, Facultatea de Drept, Anul universitar 2023 – 2024, Prezentare program de master Dreptul noilor tehnologii (în limba engleză), material disponibil la: <https://drept.unibuc.ro/Anul-universitar-2023-2024-s1297-ro.htm>, accesat în data de 24.07.2023.

⁴ IT știm că înseamnă *information technology* sau, în românește: tehnologia informației. Conform Cambridge Dictionary, IT este „știința și activitatea care constă în utilizarea calculatoarelor și a altor echipamente electronice pentru a stoca și a trimite informații”. Vezi Cambridge Dictionary disponibil la: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/information-technology>, accesat în data de 24.07.2023.

Reglementarea tehnologiei va fi întotdeauna un domeniu important și actual al dreptului, relevant pentru aproape toate aspectele societății. Concret, ne referim la explorarea amănunțită a noilor provocări juridice create de tehnologiile aflate în evoluție, de la utilizarea tehnologiei de recunoaștere facială în anchetele penale până la apariția și reglementarea criptomonedelor. Ca urmare, o disciplină numită simplu: dreptul tehnologiei sau Tech Law ar trebui să ofere o acoperire a perspectivelor teoretice, a legislației, a cazurilor și a problemelor în curs de dezvoltare în care tehnologia și legea interacționează la nivel inter, multi și transdisciplinar. Tot în acest context toate lucrările internaționale analizează, fără a cădea în reducionism, protecția datelor și a vieții private, tehnologia din domeniul sănătății, tehnologia din justiția penală, tranzacțiile comerciale, criminalitatea informatică, social media și proprietatea intelectuală, și supun atenției viitorul tehnologiei și al dreptului tehnologiei⁵. Având în vedere toate acestea, putem deduce că un curs de dreptul tehnologiei va urma o structură asemănătoare dar compatibilă cu nivelul de cunoștințe al studenților cărora le este adresat. Alături de Tech Law se studiază Communications Law sau dreptul comunicațiilor care, conform Georgetown University cuprinde reglementările juridice referitoare la comunicarea publică, cum ar fi ziarele, internetul și cablul, precum și mecanismele prin care oamenii comunică în mod privat, prin telefon, e-mail și texte. Cursurile reprezentative au inclus drept administrativ, drept și politici ale comunicațiilor, dreptul spațiului cibernetic, dreptul emergent care guvernează informațiile digitale, instituții specifice, dreptul

⁵ Smith, Marcus, & Urbas, Gregor (2021). *Technology Law: Australian and International Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108895613.

comunicațiilor și tehnologiei și dreptul internetului și al comerțului internațional⁶.

Dreptul public digital este o altă disciplină care a luat amploare în ultimii cinci ani și privește trei domenii principale: dreptul datelor, dreptul tehnologiei (cum ar fi inteligența artificială sau blockchain/lanțul de blocuri) și dreptul inovării (contracte publice de inovare și alte contracte publice de tehnologie a informației). În Franța, spre exemplu, din punctul de vedere al pieței forței de muncă, există o nevoie reală și, în consecință, multe oferte în acest domeniu, mai ales datorită reglementărilor europene, cum ar fi Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR), care a început să fie aplicat în mai 2018 ce a impus numeroase adaptări și evoluții atât pentru întreprinderi, cât și pentru administrațiile publice. „Tehnologia digitală a invadat sfera publică”⁷. Acesta vine, spre exemplu, din înlocuirea dosarului de hârtie cu dosarul electronic, dar și din alte multe operațiuni administrative digitale în fața cărora se regăsesc atât cetățenii, cât mai ales autoritățile publice în îndeplinirea sarcinilor lor și în elaborarea actelor administrative.

Datorită existenței unor puternice elemente de interconectare, dreptul tehnologiei și dreptul comunicațiilor se studiază împreună, astfel încât studenții să poată ulterior să aprofundeze unele aspecte de interes prin diverse cursuri de tip master, spre exemplu. Mai trebuie menționat că în ultimii 10-15 ani au apărut foarte multe publicații în întreaga lume care poartă separat sau în

⁶ Vezi Georgetown University, detalii de curs disponibile la: <https://www.law.georgetown.edu/your-life-career/career-exploration-professional-development/for-jd-students/explore-legal-careers/practice-areas/communications-law/>, accesate în data de 25.07.2023.

⁷ Lucie Cluzel-Métayer și Arnaud Sée, *Éléments de droit public du numérique*, Collection : Logiques Juridiques, Ed. L'Harmattan Paris, 2023, pp.1-5.